

Bebęi Yenidoğan Yoğun Bakımda Olan Primipar Annelere Demonstrasyon Yöntemiyle Verilen Emzirme Eğitiminin Annelerin Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarına Etkisi

Hatice TETİK METİN^{1a}

¹Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, Bitlis,
Türkiye

^aORCID: 0000-0002-5659-7147

Sorumlu Yazar: htmetin@beu.edu.tr

Geliş tarihi: 09/10/2024

Kabul tarihi: 04/11/2024

Özet: Ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel çalışma, bebeği yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan primipar annelere demonstrasyon yöntemiyle verilen emzirme eğitiminin kadınların emzirmeye yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına olan etkisinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Katılımcılar, bebeği yenidoğan yoğun bakımda yatan ve primipar anneler arasından eğitim grubu (n=50) ve kontrol grubu (n=50) için rastgele seçildi. Tüm annelere ön testte sosyo-demografik veri anketi ve emzirmeye yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarını değerlendirme formu uygulandı. Eğitim grubundaki annelere demonstrasyon yöntemiyle emzirme eğitimi verildi ve kontrol grubuna hastanede verilen danışmanlık dışında müdahalede bulunulmadı. Her iki gruba 4 hafta sonra son test uygulandı. Gruplar arasında ön test puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Emzirmeye yönelik bilgi düzeyi ve tutum son test doğru cevap ortalamaları; kontrol grubunda $14,50\pm 1,887$, eğitim grubunda; $18,24\pm 1,041$ olarak bulunmuş olup, emzirmeye yönelik bilgi düzeyi ve tutum son testi, gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($t: -12,270$; $p<0,05$). Sonuçlar incelendiğinde eğitim grubunda olanların ortalaması anlamlı şekilde daha yüksektir. Sonuç olarak primipar annelere demonstrasyon yöntemi ile verilen emzirme eğitiminin annelerin emzirmeye yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarını artırmada etkili olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Demonstrasyon destekli eğitim, Emzirme eğitimi, Primipar anneler

The Effect of Breastfeeding Education Given by Demonstration Method to Primiparous Mothers Whose Babies are in Neonatal Intensive Care on Mothers' Knowledge Levels and Attitudes towards Breastfeeding

Abstract: A quasi-experimental study with a pretest-posttest control group was conducted to determine the effect of breastfeeding education delivered by demonstration method to primiparous mothers whose babies were hospitalised in the neonatal intensive care unit, on women's knowledge levels and attitudes towards breastfeeding. Participants were randomly selected for the training group (n=50) and control group (n=50) among primiparous mothers whose infants were hospitalised in the neonatal intensive care unit. All mothers were given a pre-test questionnaire on socio-demographic data and a form to assess their knowledge and attitudes towards breastfeeding. Mothers in the training group were given breastfeeding training by demonstration method and the control group was not intervened except for the counselling given in the hospital. The post-test was administered to both groups after 4 weeks. The pre-test scores did not show a statistically significant difference between the groups ($p>0.05$). The mean correct answers of the post-test of knowledge level and attitude towards breastfeeding were 14.50 ± 1.887 in the control group and 18.24 ± 1.041 in the education group, and the post-test of knowledge level and attitude towards breastfeeding showed a statistically significant difference between the groups ($t: -12.270$; $p<0.05$). When the results were analysed, the mean was significantly higher in the education group. It was found that breastfeeding education given to first-time mothers using the demonstration method was effective in improving mothers' knowledge and attitudes towards breastfeeding.

Keywords: Demonstration supported education, Breastfeeding education, Primiparous mothers

1. Giriş

Çeşitli nedenlerden dolayı bazı bebekler Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi (YYBÜ)'nde yatırılmaktadır. Bu nedenle anne ve bebek arasındaki bağ oluşturulamamakta ve emzirmeye başlanılamamaktadır. Hastanede yatış sürecinden dolayı anneler bebekleriyle bir arada olamamakta ve beslenme sürecine katılamamaktadırlar (Tetik Metin, 2023).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) doğumun gerçekleşmesinin ardından hemen anne sütüne başlanmasını ve altı ay herhangi bir ek gıda verilmeden sadece anne sütü verilmesini ve iki yaşına kadar da devam edilmesini önermektedir (WHO, 2015; UNICEF, 2009).

Yapılan araştırmalarda primipar annelerin multipar annelere göre emzirmeye başlama ve sürdürme konusunda performanslarının düşük olduğu ve bebeklerini emzirme konusunda çok daha fazla endişe yaşadıkları (bebeğini ilk kez emzirirken zorlanacağına inanmak, sütünün bebeğe yetip yetmeyeceğinden endişe etmek, emzirirken meme ucunda acı ve ağrı olacağını düşünmek ve sütünün erken kesileceğinden endişe etmek vb.) ve emzirme sırasında yaşadıkları güçlükler nedeniyle ek gıdaya erken başlamaya ve erken dönemde emzirmeyi bırakmaya daha yatkın oldukları görülmektedir (Sacco v.d., 2006; Gönenli v.d., 2019; Ergezen v.d., 2021; Durmuş ve Durmuş İskender, 2022).

Özellikle ilk kez anne olanlarda başarılı bir emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesi için annenin doğum sonrası dönemde yaşadığı fizyolojik ve psikolojik değişikliklere uyum sağlaması, anne olarak rolünü kabul etmesi ve eve gittiğinde kendisine ve bebeğine bakabilmek için gerekli bilgi ve becerileri edinmesi gerekir. Bu nedenle, bu dönemde emzirmenin başlatılması ve etkili bir şekilde sürdürülmesi için eğitim ve danışmanlık çok önemlidir ve bu alanda ebe ve hemşireler kilit rol oynamaktadır (Gönenli v.d., 2019).

Ülkemizde emzirmeye başlama oranları çok yüksek olmasına rağmen, özellikle ilk kez anne olanlarda emzirmenin devamlılığının sağlanmasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Ancak bu soruna çözüm bulmaya çalışan sağlık profesyonelleri sıklıkla emzirme öz yeterliliğine vurgu yapmışlardır (Ergezen v.d., 2021; Durmuş ve Durmuş İskender, 2022; Akça ve Yıldız, 2024). Fakat bu ölçüt tek başına yetersiz olabilmektedir. Bu çalışmada bebeği yenidoğan yoğun bakımda olan primipar annelerin doğumdan sonra emzirmeye yönelik bilgi düzeylerini ve tutumlarını belirleyerek emzirmeye başlamalarını ve emzirmeye devam etmelerini sağlayacak eğitimler vererek emzirme devamlılığının sağlanmasına yönelik verilen eğitimlerin etkinliğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

2. Materyal ve Metot

Araştırmanın Tipi ve Amacı

Bu araştırma, bebeği yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan primipar annelere demonstrasyon yöntemiyle verilen emzirme eğitiminin kadınların emzirmeye yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına olan etkisinin belirlenmesi amacı ile yapılmış ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırma iki grup ile yürütülmüştür. Bu kapsamda;

1) Eğitim grubuna, demonstrasyon yöntemi (Video, slayt, temel düzey meme ve bebek maketi) ile uygulamalı emzirme eğitimi verilmiştir.

2) Kontrol grubuna, araştırmacı tarafından herhangi bir eğitim verilmemiştir. Yalnızca hastanenin standart eğitimini almışlardır. Hastanedeki standart eğitim sözel olarak verilmektedir.

Hipotezler

H0: Bebeği Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan primipar annelere demonstrasyon yöntemiyle verilen uygulamalı emzirme eğitimi ile eğitim verilmeyen kontrol grubu arasında emzirmeye ilişkin tutum ve bilgi açısından fark yoktur.

H1: Bebeği Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde yatan primipar annelere demonstrasyon yöntemiyle verilen uygulamalı emzirme eğitimi ile eğitim verilmeyen kontrol grubu arasında emzirmeye ilişkin tutum ve bilgi açısından fark vardır.

Dahil Edilme Kriterleri

- 18 yaş ve üzeri olmak,
- Çalışmaya katılmak için gönüllü olmak,

- Bebekleri yenidoğan ünitesinde olan primipar anne olmak,
- Doğumdan sonraki ilk 30-60 dakika içinde emzirmeyen ve hemen yenidoğan ünitesine yatırılan bebek annesi olmak.

Dışlama Kriterleri

- Çalışmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan ayrılmak isteyen katılımcılar,
- Son test için arandığında ulaşılamayan katılımcılar,
- Eksik ve tutarsız veri formlarına sahip katılımcılar çalışma dışı bırakılacaktır.

Araştırmanın Zamanı ve Yeri

Araştırma, Aralık 2023- Ocak 2024 tarihleri arasında Bitlis Devlet Hastanesi yenidoğan yoğun bakım ünitesinde gerçekleştirildi.

Örneklem

Çalışmanın örneklemini, yenidoğan yoğun bakım ünitesine kabul edilen ve dahil edilme kriterlerini karşılayan primipar anneler oluşturmuştur. Çalışma için örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında G.Power 3.1.9.2 paketi kullanılmıştır. Güç analizinde etki düzeyi 0,5; α hata değeri 0,05 ve güç değeri 0,80 alındı (Arslan, 2020; Tetik Metin, 2023). Bu doğrultuda örneklem sayısı; demonstrasyon yöntemi ile uygulamalı emzirme eğitimi alacak grup için 50 ve kontrol grubu için 50 olmak üzere ilk kez anne olan 100 kişi olarak hesaplanmıştır. Gruplar arasında homojenliği sağlamak ve seçim yanlılığını önlemek için, çalışmada sabit olasılıklı bir randomizasyon yöntemi olan 'blok randomizasyon' kullanılmıştır. Blok randomizasyonun ardından, dahil edilme kriterlerini karşılayan primipar anneler, hastanede kalış sürelerine göre her bir gruba homojen olarak dağıtılmıştır. Çalışmada 100 primipar annenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışma 100 primipar anne ile tamamlanmıştır. Annelerin hangi grupta olduğunu sadece çalışmacı bildiği için tek körlük sağlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler sosyo-demografik bilgi anketi ve Annelerin Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumları Anketi ile toplanmıştır.

Sosyo-Demografik Veri Anketi

Verilerin toplanmasında için literatürden yararlanılarak oluşturulan anket formu kullanılmıştır (Iliadou v.d., 2018; Arslan, 2020; Şen Er, 2021; Tetik Metin, 2023). Bu form; annelerin sosyo-demografik ve obstetrik özelliklerini içeren 24 sorudan oluşmaktadır.

Annelerin Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzeyleri ve Tutumları Anketi

Bu form 20 sorudan oluşmaktadır. Annelerin emzirmeye yönelik bilgi düzeylerini ve tutumlarını belirlemek için literatüre dayanılarak hazırlanmıştır (Arslan, 2020; Tetik Metin, 2023). Soruların cevapları 'Evet', 'Hayır', 'Bilmiyorum' şeklinde işaretlenmektedir. Formu değerlendirirken bilmiyorum cevabı yanlış kabul edilmiştir. Formdaki '*6, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19 sorular için hayır cevabı doğru kabul edilmiştir. Bu form kontrol ve eğitim grubundaki annelerin tümüne uygulanmıştır. Formdaki soruların değerlendirilmesinde annelerin buldukları gruplara göre sorulara verdikleri doğru cevap sayısı belirlenerek doğru cevap sayısına göre oranları hesaplandı.

Araştırmanın Etik ve Yasal Yönleri

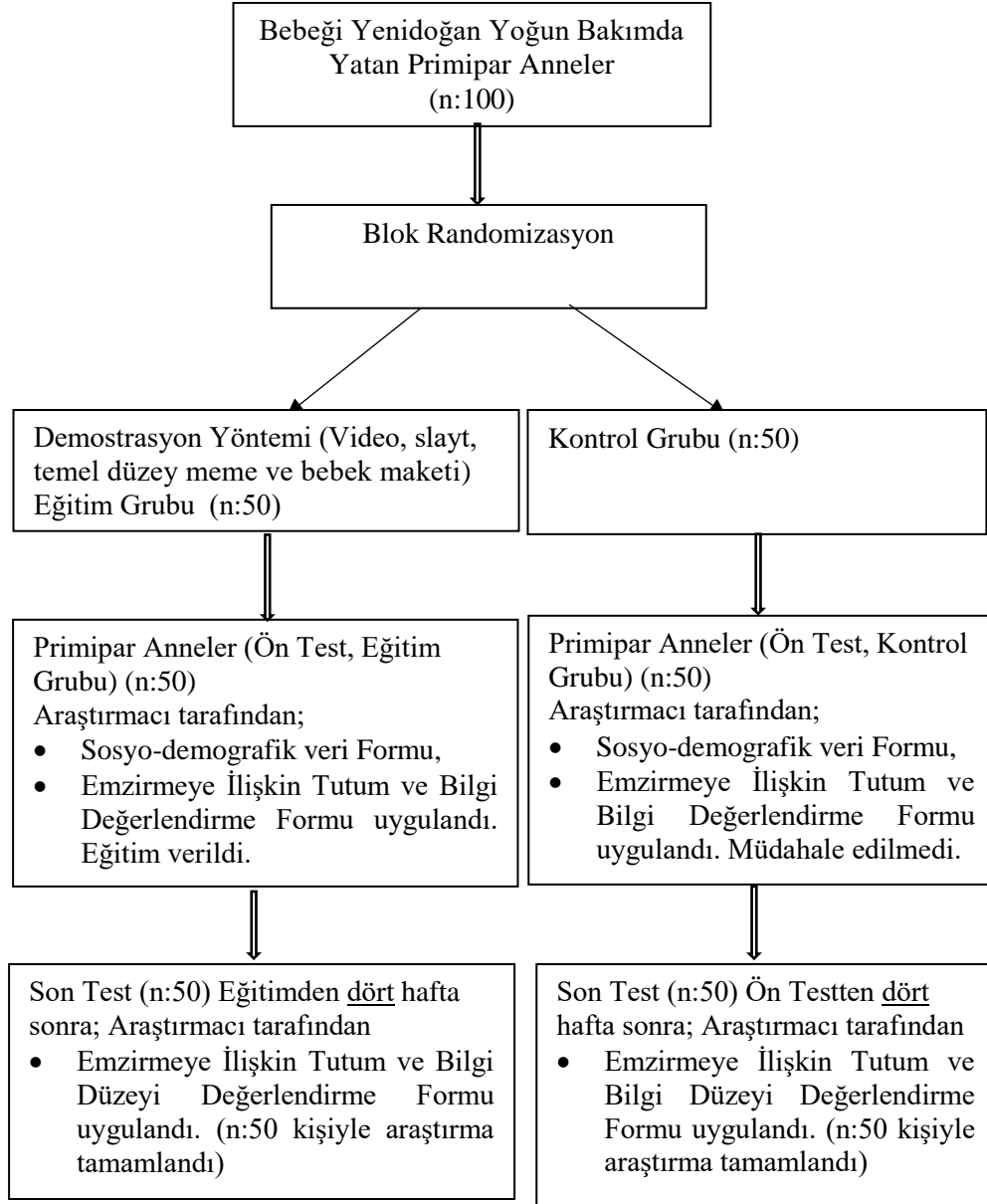
Çalışma Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'nun Aralık 2023 tarihli izni ile başlatılmıştır (Karar no: 2023/12-9 ve E.4842). Çalışmanın yürütüldüğü hastane için Bitlis İl Sağlık Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Veri toplanmadan önce tüm katılımcılardan Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak sözlü ve yazılı onam alınmış ve tüm bilgiler gizli tutulmuştur.

Araştırmanın Uygulanması

Çalışmacı tarafından örneklem seçim kriterlerine uygun olarak seçilmiş ve katılımcı olmayı kabul etmiş olan primipar annelere araştırmanın amacı açıklanmış ve araştırmanın kapsamı hakkında bilgi verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri söylenmiştir. İlk gün ön teste tüm katılımcılara (n:100) Sosyo-Demografik Veri

Anketi ve Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzeyleri formu uygulandı. Randomizasyon uygulanarak gruplar oluşturuldu (kontrol grubu: 50, eğitim grubu: 50). Eğitim grubuna ön test sonrası demonstrasyon yöntemi (Video, slayt, temel düzey meme ve bebek maketi) ile bir saatlik eğitim verildi ve uygulama yaptırıldı. Eğitimin içeriğinde; anne sütünün anne ve bebek sağlığı için yararları, emzirme davranışının oluşturulması ve geliştirilmesi, emzirme pozisyonları, emzirmeye ne zaman başlanacağı, emzirmenin nasıl sürdürüleceği, emzirme sıklığı, emzirme süresi, süt sağma, saklama ve ten tene temas yer almaktadır. Kontrol grubuna ise hastanede verilen danışmanlık dışında müdahalede bulunulmamıştır. Eğitim grubu ve kontrol grubu ile dört hafta sonra iletişime geçilip son testte Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzeyleri formu uygulandı. Araştırmanın veri toplama ve uygulama aşamaları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Araştırmanın Uygulama Şeması

Şekil 1. Araştırmanın Uygulama Şeması

Verilerin İstatistiksel Analizi

Veriler SPSS 21.0 kullanılarak analiz edilmiş ve %95 güven düzeyinde incelenmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerden sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Verilerin dağılımının normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Kolmogorov-

Smirnov testi sonucunda verilerin normal dağıldığı görülmüş olup analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. İki grup arasındaki karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t-testi, grup içi öncesi-sonrası karşılaştırmalarında McNemar testi kullanılmıştır. Kesikli değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1’de eğitim ve kontrol grubu katılımcılarının demografik bilgilerinin karşılaştırılması için yapılan Ki Kare analizi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre eğitim grubu ve kontrol grubu katılımcıları, yaş, öğrenim durumu, bu gebelikte kontrole gitme durumu ve bu gebeliğin istenme durumu değişkenlerinde benzer özelliklere sahiptir ($p>0,05$).

Tablo 1. Katılımcı Annelerin Demografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

		Eğitim Grubu (n=50)		Kontrol Grubu (n=50)		p
		n	%	n	%	
Yaş	25 ve Altı	16	32,0	25	50,0	,183
	26-30	14	28,0	11	22,0	
	31 ve Üstü	20	40,0	14	28,0	
Öğrenim Durumu	Okur-Yazar Değil	10	20,0	6	12,0	,440
	Okur-Yazar	2	4,0	2	4,0	
	İlkokul	17	34,0	17	34,0	
	Ortaokul	15	30,0	13	26,0	
	Lise	1	2,0	6	12,0	
	Üniversite	5	10,0	6	12,0	
Bu gebeliğinde kontrole gitme durumu	Hiç Gitmemiş	1	2,0	4	8,0	,545
	1-3	12	24,0	12	24,0	
	4-5	9	18,0	10	20,0	
	6-8	13	26,0	8	16,0	
	9 ve Üstü	15	30,0	16	32,0	
Bu gebeliğin istenme (planlı olma) durumu	Planlı	36	72,0	32	64,0	,391
	Plansız	14	28,0	18	36,0	

Tablo 2’de eğitim ve kontrol grubu katılımcılarının yenidoğan yoğun bakım ünitesine yatış ile ilgili bilgilerinin karşılaştırılması için yapılan Ki Kare analizi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre eğitim grubu ve kontrol grubu katılımcıları, bebeğini YYBÜ’de görme durumu, bebeğine YYBÜ’de dokunma/kucağına alma/temasta bulunma durumu, bebeğin beslenme durumu ve bebeğinin bakımına YYBÜ’de katılma durumu değişkenlerinde benzer özelliklere sahiptir ($p>0,05$).

Tablo 2. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesine Yatış Bilgilerin Gruplara Göre Karşılaştırılması

		Eğitim Grubu (n=50)		Kontrol Grubu (n=50)		p
		n	%	n	%	
Bebeğini YYBÜ’de görme durumu	Gören	50	100,0	49	98,0	,315
	Görmeyen	0	0,0	1	2,0	
Bebeğine YYBÜ’de dokunma/kucağına alma/temasta bulunma durumu	Alan	49	98,0	47	94,0	,307
	Almayan	1	2,0	3	6,0	
Bebeğin beslenme durumu	Anne Sütü	16	32,0	19	38,0	,323
	Sadece Mama	9	18,0	4	8,0	
	Anne Sütü+Mama	25	50,0	27	54,0	
	Katılan	46	92,0	47	94,0	

Bebeğinin bakımına YYBÜ'de katılma durumu	Katılmayan	4	8,0	3	6,0
--	------------	---	-----	---	-----

Tablo 3, eğitim ve kontrol gruplarının ‘emzirmeye yönelik bilgi ve tutum’ anketinin ön test ve son test ortalama puanlarını karşılaştırmak için yapılan analizlerin sonuçlarını göstermektedir.

Tabloya 3’e göre eğitim ve kontrol grubu annelerin ön teste ait puanlarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçlarına bakıldığında, eğitim ve kontrol grubu annelerin ön test puanları arasında anlamlı farklılık elde edilememiştir ($p>0,05$).

Sonuçlar incelendiğinde eğitim grubunda olanların ortalaması kontrol grubunda olanların ortalamasına göre anlamlı şekilde daha yüksektir ($p<0,05$). Emzirmeye yönelik bilgi düzeyi ve tutum son test ortalamaları (20 puan üzerinden) eğitim grubunda; $18,24\pm 1,041$ ve kontrol grubunda $14,50\pm 1,887$ olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Grupların Emzirmeye Yönelik Bilgi ve Tutum Düzeyleri Anketi Puan Ortalamalarının Ölçüm Zamanlarına göre Karşılaştırılması

	Test	Eğitim Grubu	Kontrol Grubu	t	p
		(n=50)	(n=50)		
		Ort±SS	Ort±SS		
Emzirmeye Yönelik Bilgi Düze ve Tutum Puanı	Ön Test	12,42±2,195	12,64±1,892	0,537	0,593
	Son Test	18,24±1,041	14,50±1,887	-12,270	0,000*

Not: *= $p<0,05$, t: Bağımsız Örneklem t Testi, SS: Standart Sapma, Ort: Ortalama

Tablo 4’de eğitim grubunun “Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzey ve Tutum” anketi ön test ile son testteki doğru sayılarının değişimlerinin karşılaştırılmasına yönelik yapılan analiz sonuçları verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, “Bebekler en az iki yaşına kadar emzirilmelidir.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 42 (%84,0) iken son testte doğru sayısı 50’ye (%100,0) yükselmiştir.

“Yenidoğan her ağladığında (günde 10-12 kez) emzirilmelidir.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 24 (%48,0) iken son testte doğru sayısı 48’e (%96,0) yükselmiştir.

“Emzirirken gebelikten koruduğunu düşünüyorum.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 2 (%4,0) iken son testte doğru sayısı 45’e (%90,0) yükselmiştir.

“Emzirme; anneleri meme, rahim ve yumurtalık kanserine karşı korur.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 0 (%0,0) iken son testte doğru sayısı 50’ye (%100,0) yükselmiştir.

“Emziren annelerde rahim daha hızlı toparlanır ve doğum sonu kanamalar daha az olur.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 21 (%42,0) iken son testte doğru sayısı 48’e (%96,0) yükselmiştir.

“Bebeğime yetecek kadar sütümün olacağını düşünüyorum.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 5 (%10,0) iken son testte doğru sayısı 47’ye (%94,0) yükselmiştir.

“Emzirirken meme ucunu vermek yeterlidir. Memenin kahverengi kısmıyla (meme halesi) beraber vermeye gerek yoktur.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 20 (%40,0) iken son testte doğru sayısı 48’e (%96,0) yükselmiştir.

“Bebeği emzirirken boşta kalan elimizle meme başı ve areola kısmını makas şeklinde tutmamız gerekir ” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 1 (%2,0) iken son testte doğru sayısı 45’e (%90,0) yükselmiştir.

“İlk süt (kolostrum) bebek için faydalıdır.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Ön testte doğru sayısı 33 (%66,0) iken son testte doğru sayısı 49’a (%98,0) yükselmiştir.

“Bebeğimiz emmek istemezse biberon ya da emzik kullanılabilir.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Ön testte doğru sayısı 7 (%14,0) iken son testte doğru sayısı 33’e (%66,0) yükselmiştir.

“Mama ile beslemek emzirmekten daha kolaydır.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Ön testte doğru sayısı 40 (%80,0) iken son testte doğru sayısı 48’e (%96,0) yükselmiştir.

“Anne sütü ile beslenme annenin çalışmasını engellemez.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Ön testte doğru sayısı 44 (%88,0) iken son testte doğru sayısı 50’ye (%100,0) yükselmiştir.

Tablo 4. Eğitim Grubu Annelerin Emzirmeye Yönelik Bilgi ve Tutum Düzeyi Değişimleri

Sorular	Eğitim Grubu Doğru Cevap Sayıları (n=50)				p
	Ön test		Son test		
	n	%	n	%	
1- Bebeği doğumdan hemen sonra emzirmek gerekli midir?	49	98,0	50	100,0	1,000
2- Bebekleri ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslemek gerekir	50	100,0	50	100,0	1,000
3- Bebekler en az 2 yaşına kadar emzirilmelidir	42	84,0	50	100,0	,008*
4- Yenidoğan her ağladığında (günde 10-12 kez) emzirilmelidir.	24	48,0	48	96,0	,000*
5- Anne sütü bebekleri hastalıklara karşı korur	49	98,0	50	100,0	1,000
6- Emzirirken gebelikten koruduğunu düşünüyorum. **	2	4,0	45	90,0	,000*
7- Emzirme; anneleri meme, rahim ve yumurtalık kanserine karşı korur.	0	0,0	50	100,0	,000*
8- Emziren annelerde rahim daha hızlı toparlar ve doğum sonu kanamalar daha az olur.	21	42,0	48	96,0	,000*
9- Bebeğime yetecek kadar sütümün olacağını düşünüyorum.	5	10,0	47	94,0	,000*
10- Emzirirken meme ucunu vermek yeterlidir. Memenin kahverengi kısmıyla (meme halesi) beraber vermeye gerek yoktur. **	20	40,0	48	96,0	,000*
11- Bebeği emzirirken boşta kalan elimizle meme başı ve areola kısmını makas şeklinde tutmamız gerekir **	1	2,0	45	90,0	,000*
12- Bebeği emzirirken bebeğin çenesi ve ağzı memeye dayalı olmalı, burnu ise açık olmalıdır.	50	100,0	50	100,0	1,000
13- Emzirmeye başlanırken hep aynı göğüsten başlanmalıdır. **	47	94,0	49	98,0	,625
14- İlk süt (kolostrum) bebek için faydalıdır.	33	66,0	49	98,0	,000*
15- Bebeğimiz emmek istemezse biberon ya da emzik kullanılabilir. **	7	14,0	33	66,0	,000*
16- Mama ile beslenen bebekler daha sağlıklıdır. **	45	90,0	49	98,0	,125
17- Mama ile beslemek emzirmekten daha kolaydır. **	40	80,0	48	96,0	,021*
18- Emzirme, annenin zamanını alır. **	50	100,0	50	100,0	1,000
19- Anne sütü ile beslenme annenin çalışmasını engellemez. **	44	88,0	50	100,0	,031*
20- Emzirmek, rutin alışkanlıklarda değişiklik yapmayı gerektirir.	42	84,0	47	94,0	,063

**6, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19. Sorular için hayır cevabı doğru kabul edilmiştir. *p<0,05, Mcnemmar testi

Tablo 5’de kontrol grubunun “Emzirmeye Yönelik Bilgi Düzey ve Tutum” anketi ön test ile son testteki doğru sayılarının değişimlerinin karşılaştırılmasına yönelik yapılan analiz sonuçları verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, “Yenidoğan her ağladığında (günde 10-12 kez) emzirilmelidir.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin ön test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Ön testte doğru sayısı 27 (%54,0) iken son testte doğru sayısı 15’e (%30,0) azalmıştır.

“Emziren annelerde rahim daha hızlı toparlar ve doğum sonu kanamalar daha az olur.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 25 (%50,0) iken son testte doğru sayısı 32’ye (%64,0) yükselmiştir.

“Bebeğime yetecek kadar sütümün olacağını düşünüyorum.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 5 (%10,0) iken son testte doğru sayısı 42’ye (%84,0) yükselmiştir.

“Emzirirken meme ucunu vermek yeterlidir. Memenin kahverengi kısmıyla (meme halesi) beraber vermeye gerek yoktur.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 26 (%52,0) iken son testte doğru sayısı 37’ye (%74,0) yükselmiştir.

“Mama ile beslenen bebekler daha sağlıklıdır.” sorusunda ön test ile son test arasındaki değişimin son test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ön testte doğru sayısı 44 (%88,0) iken son testte doğru sayısı 50’ye (%100,0) yükselmiştir.

Tablo 5. Kontrol Grubu Annelerin Emzirmeye Yönelik Bilgi ve Tutum Düzeyi Değişimleri

Sorular	Kontrol Grubu Doğru Cevap Sayıları (n=50)				p
	Ön test		Son test		
	n	%	n	%	
1- Bebeği doğumdan hemen sonra emzirmek gerekli midir?	47	94,0	49	98,0	,500
2- Bebekleri ilk 6 ay sadece anne sütüyle beslemek gerekir	46	92,0	47	94,0	1,000
3-Bebekler en az 2 yaşına kadar emzirilmelidir	42	84,0	46	92,0	,125
4- Yenidoğan her ağladığında (günde 10-12 kez) emzirilmelidir.	27	54,0	15	30,0	,002*
5- Anne sütü bebekleri hastalıklara karşı korur	47	94,0	50	100,0	,250
6- Emzirirken gebelikten koruduğunu düşünüyorum. **	2	4,0	5	10,0	,250
7- Emzirme; anneleri meme, rahim ve yumurtalık kanserine karşı korur.	0	0,0	2	4,0	,500
8- Emziren annelerde rahim daha hızlı toparlar ve doğum sonu kanamalar daha az olur.	25	50,0	32	64,0	,039*
9- Bebeğime yetecek kadar sütümün olacağını düşünüyorum.	5	10,0	42	84,0	,000*
10- Emzirirken meme ucunu vermek yeterlidir. Memenin kahverengi kısmıyla (meme halesi) beraber vermeye gerek yoktur. **	26	52,0	37	74,0	,001*
11- Bebeği emzirirken boшта kalan elimizle meme başı ve areola kısmını makas şeklinde tutmamız gerekir **	6	12,0	12	24,0	,070
12- Bebeği emzirirken bebeğin çenesi ve ağzı memeye dayalı olmalı burnu ise açık olmalıdır.	49	98,0	50	100,0	1,000
13- Emzirmeye başlanırken hep aynı göğüsten başlanmalıdır. **	44	88,0	46	92,0	,500
14- İlk süt (kolostrum) bebek için faydalıdır.	45	90,0	48	96,0	,250
15- Bebeğimiz emmek istemezse biberon ya da emzik kullanılabilir. **	12	24,0	14	28,0	,754
16- Mama ile beslenen bebekler daha sağlıklıdır. **	44	88,0	50	100,0	,031*
17- Mama ile beslemek emzirmekten daha kolaydır. **	40	80,0	44	88,0	,125
18- Emzirme annenin zamanını alır. **	50	100	50	100,0	1,000
19- Anne sütü ile beslenme annenin çalışmasını engellemez. **	45	90,0	50	100,0	,063
20-Emzirmek, rutin alışkanlıklarda değişiklik yapmayı gerektirir.	30	60,0	36	72,0	,180

**6, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19. Sorular için hayır cevabı doğru kabul edilmiştir. * $p<0,05$, Mcnemmar testi

4. Tartışma ve Sonuç

Başarılı bir emzirmenin gerçekleştirilmesi için en önemli koşullardan birisi, doğumu takiben bir saat içinde anne ve bebek arasında ten tene temasın kurularak emzirmeye başlanması ve tercihen sık sık emzirmenin sağlanmasıdır (Bölükbaşı, 2016; Tetik Metin, 2023). DSÖ doğumu takiben ilk bir saat içinde anne ile bebek arasında ten tene temasın kurulması ve ilk emzirmenin teşvik edilerek annenin bebeğini emzirmesi konusunda desteklenmesini önermektedir (WHO, 2015; Öztürk, 2018). Emzirmek doğal ve kolay görünse de, çoğu annenin öncelikle nasıl emzireceği konusunda yeterli bilgi ve eğitime, ayrıca etkili ve doğru bir şekilde emzirmek için güvenli bir ortamın teşvik ve desteğine ihtiyacı vardır

(Sikorski, 2002; Moore ve Coty; 2006; Yenal v.d., 2013; Sinha v.d., 2015; Pitts v.d., 2015). Emzirme sadece fizyolojik bir olay değil, aynı zamanda öğrenilmesi gereken bir süreçtir. Sağlık ekibi, doğumdan hemen sonra bu sürecin başlatılması ve sürdürülmesinde önemli bir role sahiptir (Kılıcı ve Çoban, 2016; Özkara v.d., 2016; Cangöl ve Şahin, 2017; Wallenborn v.d., 2018). Hannula v.d. (2008) tarafından yapılan sistematik derlemede gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde annelerin emzirme konusunda desteklenmesi ve cesaretlendirilmesinin emzirmeyi olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Emzirme eğitimi, emzirme becerilerinin geliştirilmesinde ve emzirme başarısının artırılmasında çok önemlidir (Aluş Tokat ve Okumuş, 2013; Durmazoğlu ve Okumuş, 2019). Bu nedenle çalışmalar, kanıta dayalı kılavuzların kullanılmasını ve emzirmenin desteklenmesi için özellikle uygulamalı eğitimlerin yapılmasını önermektedir (Palda v.d., 2004; Dyson v.d., 2005; Martín-Iglesias v.d., 2018; Arslan, 2020).

Bu çalışmada, gruplar ile annelere ait bilgiler arasındaki ilişki incelendiğinde; gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı, grupların benzer olduğu ve katılımcıların arasında homojenliğin sağlandığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tetik Metin (2023) bebeği YYBÜ’de olan ve anne otelinde kalan annelere video ve simülasyon kullanarak vermiş olduğu emzirme eğitiminin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla yapmış olduğu randomize kontrollü çalışmada gruplar ile annelere ait bilgiler arasında benzerlik olduğunu ve katılımcıların arasında homojenliğin sağlandığını belirlemiştir ($p>0,05$). Yine aynı çalışmada emzirmeye yönelik bilgi düzeyi ve tutum son test doğru cevap ortalamaları (14 puan üzerinden); simülasyon grubunda $13.82 \pm .46$, video grubunda 12.39 ± 1.17 ve kontrol grubunda ise 10.48 ± 1.48 ’dir. Emzirmeye yönelik bilgi düzeyi ve tutum son testi, gruplara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir ($F:75,19$; $p<0,05$). Sonuçlar incelendiğinde simülasyon ile eğitim verilen grupta olanların ortalaması anlamlı şekilde daha yüksektir (Tetik Metin, 2023). Arslan (2020) çalışmasında eğitim öncesi simülasyon grubu ve video grubunun emzirmeye ilişkin tutum ve bilgi puan ortalamalarını 20 puan üzerinden sırasıyla 10.94 ± 2.38 ve 11.27 ± 2.88 olarak bulmuştur. Annelerin, eğitim öncesi emzirme tutum ve bilgi düzeyleri arasında bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Verilen eğitimden sonra ise simülasyon grubu 18.03 ± 1.56 , video grubu ise 13.16 ± 2.52 yükselmiş olup, istatistiksel olarak annelerin ileri düzeyde emzirmeye yönelik tutumlarının ve bilgi puanlarının eğitim gruplarına göre anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,0001$) (Arslan, 2020). Piro ve Ahmed (2020)’in çalışmasında emzirme eğitimi vermeden önce annelerin emzirmeye ilişkin tutumlarının ve bilgi düzeylerini belirlemiştir. Annelerin eğitim öncesi düşük düzeye sahip oldukları; eğitim sonrası ise emzirmeye ilişkin tutumlarının ve bilgi düzeylerinin arttığı belirtilmiştir (Deney grubu %65,15’den %95’e yükselmiş) (Piro ve Ahmed, 2020). Mizrak v.d., (2017)’i tarafından yapılan çalışmada, müdahale grubundaki gebeler emzirme konusunda grup eğitimi almış ve eğitim sırasında slaytlar, temel modeller, videolar ve gösteriler kullanılmıştır. Kontrol grubundaki gebeler ise standart emzirme eğitimi almıştır. Çalışma sonucunda müdahale grubundaki annelerin doğumdan sonraki ilk hafta emzirme başarılarının kontrol grubundaki annelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Mizrak v.d., 2017). Iliadou v.d., (2018)’nin yarı deneysel olarak yaptıkları çalışmada müdahale ve kontrol grubu olarak iki gruba ayırdıkları annelerin müdahale grubunda olanlara ebe eşliğinde emzirme eğitimi programı uygulanmış ve sonuç olarak müdahale grubundaki annelerin emzirmeye ilişkin tutumlarının ve bilgi düzeylerinin arttığı belirlenmiştir. Müdahale grubunda eğitim öncesi ön test ortalaması 12.94 ± 2.17 ’den son test ortalaması 14.65 ± 0.74 ’e yükseldiği belirlenmiştir (15 puan üzerinden değerlendirilmiş). Kontrol grubunun ön test ve son testinde değişiklik olmadığını belirlemiştir (Iliadou v.d., 2018). Fahami v.d., (2014) çalışmasında kontrol ve müdahale grubuna ayırdığı annelerden müdahale grubuna elektronik ortamda verilen emzirme eğitiminde emzirmeye ilişkin tutumlarının ve bilgi düzeylerinin ön test ortalaması 9.22 ± 0.43 , eğitim sonrası 13.12 ± 1.2 olarak bulunmuştur (15 puan üzerinden değerlendirilmiş). Sonuç olarak elektronik eğitim yöntemiyle verilen eğitimin annelerin doğum sonu emzirmeye ilişkin tutumlarının ve bilgi düzeylerini artırdığını belirlemiştir (Fahami v.d., 2014). Araştırma bulguları literatürdeki bulgularla benzerdir. Görüldüğü üzere literatürde emzirme eğitimi verilen çalışmalarda annelerin emzirmeye ilişkin tutumları ve bilgi düzeyleri artmaktadır. Bu nedenlerden dolayı tüm anne ve anne adaylarına kanıta dayalı rehberler ışığında uygulamalı olarak emzirme eğitimleri verilmesinin çok önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmadan farklı olarak eğitim verilmeden annelerin emzirmeye ilişkin tutumları ve bilgi düzeylerinin araştırıldığı çalışmalarda bulunmaktadır. Şen Er’in (2021) çalışmasında “Anne sütü bebeği bulaşıcı hastalıklara karşı korur” sorusuna doğru cevap oranı %83,3’tür. “Emzirirken sadece meme

ucunun verilmesi yeterli değildir, Bebeğin meme halesini (kahverengi kısım) tutması gerekir” sorusuna doğru cevap oranı %77,5’tir. “Emziren annelerde doğum sonrası kanama miktarı azalır ve rahim daha erken toparlanır” sorusuna doğru cevap verme oranı %66,8’dir. Kolostrum (ağız sütü) bağışıklık sistemini uyararak bebeği enfeksiyonlardan koruduğundan bebeğe mutlaka verilmelidir” doğru cevap verme oranını %53,5 olarak belirlemiştir (Şen Er, 2021). Çetin’in (2020) çalışmasında “Anne sütü ilk 6 ay bebeğin bütün gereksinimlerini karşılar” sorusuna doğru cevap %95,2, “Anne sütü bebeği bulaşıcı hastalıklardan korur” sorusuna doğru cevap verme oranı %92, “Emziren annelerde rahim daha çabuk toparlanır” %76,5, “Emzirirken meme başının etrafındaki koyu alanın büyük kısmı bebeğin ağzının içine girmelidir” %91, “Emzirirken en son bırakılan göğüsten başlanmalı ve her iki göğüs emzirilmelidir” sorusuna verilen doğru cevap oranını %77,2 olarak bulmuştur (Çetin, 2020). Kaya (2021) çalışmasında “Bebeğin ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmesi” sorusuna doğru cevap verme oranını %84,4, “Bebek her istediğinde emzirilmeli” %66,4, “Anne sütü bebeği hastalıklardan korur” sorusuna doğru cevap verme oranını %91,7 olarak belirlemiştir (Kaya, 2021). Araştırmamızın bulguları literatürdeki bu bulgulardan daha yüksek olarak bulunmuştur. Bunun nedeninin çalışmamızda annelere eğitim verilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Gürbüz’ün (2020) çalışmasında ise “Emzirirken meme başının etrafındaki koyu alanın tümü bebeğin ağzının içine girmelidir” sorusuna doğru cevap verme oranı %94, “Emziren annelerde rahim daha çabuk toparlanır” sorusuna doğru cevap verme oranını %60, “Bebeğe ilk sütü (ağız sütü, kolostrum) mutlaka verilmelidir” sorusuna doğru cevap verme oranını %100 olarak belirlemiştir (Gürbüz, 2020). Araştırmamızın bulguları literatürdeki bu bulgularla benzerdir. Çalışmamızda ve emzirme eğitiminin uygulamalı olarak verildiği çalışmalarda annelerin emzirmeye yönelik bilgi ve tutum düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu verilen eğitimlerin etkili ve kalıcı olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak primipar annelere demonstrasyon yöntemiyle verilen emzirme eğitiminin, emzirmeye yönelik bilgi düzeylerinin ve tutumlarının artırılmasında etkili olduğu bulunmuştur. Çalışma sonuçlarına göre H₁ hipotezimiz doğrulanmıştır. Tüm annelerin ve hatta anne adaylarının gebelik öncesi, gebelik sırasında ve gebelikten sonra emzirmeye yönelik bilgi ve tutum düzeylerini bilerek uygulamalı olarak emzirme eğitimi vermek emzirmenin başlanması ve sürdürülmesini sağlamak açısından oldukça önemlidir.

Çıkar Çatışması

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarların Katkı Oranı

HTM %100 katkı sağlamıştır.

Etik Beyan

“Bu çalışma Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'nun Aralık 2023 tarihli izni ile başlatılmıştır (Karar no: 2023/12-9 ve E.4842). Çalışmanın yürütüldüğü hastane için Bitlis İl Sağlık Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Veri toplanmadan önce tüm katılımcılardan Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak sözlü ve yazılı onam alınmış ve tüm bilgiler gizli tutulmuştur.

Finansal Destek

“Bu araştırma herhangi bir fon sağlayan kurumdan/sektörden hibe almaz”.

Teşekkür

Yazar, araştırmaya katılan annelere teşekkür eder..

Kaynakça

- Akça, G., & Yıldız, E. (2024). Annelerin emzirme öz yeterlilik düzeyi ve emzirmeye etki eden faktörler. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 28(1):18-24.
- Aluş Tokat, M., & Okumuş, H. (2013). Emzirme öz-yeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz-yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10(1):21-9.
- Arslan, H. (2020). *Simülasyon temelli emzirme eğitiminin kadınların emzirme başarısına, emzirme özyeterliliğine, emzirmeye ilişkin tutum ve bilgi düzeyine etkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2020.
- Bölükbaşı H. (2016). *Doğum sonrası altı aylık dönemde postpartum depresyonun emzirme öz yeterlilik, emzirme başarısı ve beslenme durumuna etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2016.
- Cangöl, E., & Şahin, NH. (2017). Emzirmenin desteklenmesinde bir model: Pender'in sağlığı geliştirme modeline dayalı motivasyonel görüşmeler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1): 98-103.
- Çetin, E. (2020). *Dicle üniversitesi aile hekimliği polikliniğine başvuran annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2020.
- Durmazoğlu, G., & Okumuş, H. (2019). Yenilikçi ve güncel eğitim yöntemlerinin kullanıldığı emzirme eğitimlerinin incelenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1):23-31.
- Durmuş, A., & Durmuş İskender, M. (2022). Türkiye’de emzirme eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-14.
- Dyson, L., McCormick, FM., & Renfrew, MJ. (2005). Interventions for promoting the initiation of breastfeeding. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 18(2):CD001688.
- Ergezen, Y., Efe, E., Çalışkan, Özdöl, F., & Dikmen, Ş. (2021). Doğum sonu dönemde annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(3): 217- 223.
- Fahami, F., Mohamadirizi, S., & Bahadoran, P. (2014). Effect of electronic education on the awareness of women about post partum breast feeding. *International Journal of Pediatrics*, 2(3.2):57-63.
- Gijsbers, B., Mesters, I., Knottnerus, JA., & van Schayck, CP. (2008). Factors associated with the duration of exclusive breast-feeding in asthmatic families. *Health Education Research*, 23:158-169.
- Gönenli, S., Ayar Kocatürk, A., Yeşilçiçek Çalık, K. (2019). Normal doğum yapan primipar annelerin erken doğum sonu dönemde emzirme başarısı ve etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(3), 191-200. <https://doi.org/10.17942/sted.448325>
- Gürbüz, E. (2020). *0-6 ay bebeği olan annelerin anne sütü ve emzirme konusundaki bilgi düzeylerinin ve bunlara etki eden faktörlerin değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, 2020.
- Hannula, L., Kaunonen, M., & Tarkka, MT. (2008). A systematic review of Professional support interventions for breastfeeding. *Journal of Clinical Nursing*, 17(9):1132-1143.
- Iliadou, M., Lykeridou, K., Prezerakos, P., Swift, E.M., & Tziaferi, SG. (2018). Measuring the effectiveness of a midwife-led education programme in terms of breastfeeding knowledge and self-efficacy, attitudes towards breastfeeding, and perceived barriers of breastfeeding among pregnant women. *Mater Sociomed*, 30(4):240-245.
- Kaya, A. (2021). *Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran 18-49 Yaş Arası Kadınların Emzirme ve Anne Sütü Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tez, Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2021.
- Kılıcı H., Çoban, A. (2016). The correlation between breastfeeding success in the early postpartum period and the perception of self-efficacy in breastfeeding and breast problems in the late postpartum. *Breastfeeding Medicine*, 11(4): 188-195
- Martín-Iglesias, S., Santamaría-Martín, MJ., Alonso-Álvarez, A., Rico-Blázquez, M., Cura-González, ID., Rodríguez-Barrientos, R., Barberá-Martín, A., et al. (2017). Effectiveness of an educational group intervention in primary healthcare for continued exclusive breast-feeding: Pro lact study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 18(59):1-10

- Mizrak, B., Ozerdogan, N., & Colak, E. (2017). The effect of antenatal education on breastfeeding self-efficacy: Primiparous women in Turkey. *International Journal of Caring Sciences*, 10(1): 503-510
- Moore, E., & Coty, M.B. (2006). Prenatal and postpartum focus groups with primiparas: breastfeeding attitudes, support, barriers, self efficacy, and intention. *Journal of Pediatric Health Care*, 20(1):36-8.
- Özkara, H., Fidancı, BE., Yıldız, D., & Kaymakamgil, Ç. (2016). Emzirme danışmanlığı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(6): 551-555
- Öztürk, R. (2018). *Antenatal dönemde verilen anne sütü ve emzirme eğitiminin emzirme başarısına ve emzirme öz yeterliliğine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2018.
- Palda, VA., Guise, JM., & Wathen, CN. (2004). Interventions to promote breast-feeding: Applying the evidence in clinical practice. *CMAJ*, 170(6):976-978.32.
- Piro, SS., & Ahmed, HM. (2020). Impacts of antenatal nursing interventions on mothers' breastfeeding self-efficacy: An experimental study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20(19):1-12
- Pitts, A., Faucher, MA., & Spencer, R. (2015). Incorporating breastfeeding education into prenatal care. *Breastfeeding Medicine*, 10(2): 118-123
- Sacco, LM., Caulfield, LE., Gittelsohn, J., & Martinez, H. (2006). The conceptualization of perceived insufficient milk among Mexican mothers. *Journal of Human Lactation*, 22: 277-286
- Sikorski, J., Renfrew, MJ., Pindoria, P., & Wade, A. (2002). Support for breastfeeding mothers. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2002; Issue 1. Art. No: CD001141. DOI:10.1002/14651858.CD001141.pub3.
- Sinha, B., Chowdhury, R., Sankar, MJ., Martines, J., Taneja, S., Mazumder, S., Bhandari, N. (2015). Interventions to improve breastfeeding outcomes: a systematic review and meta-analysis. *Acta Paediatrica*, 104(S467): 114-134.
- Şen Er, B., & Koçakoğlu, Ş. (2022). Şanlıurfa ili merkez ilçelerinde 0-24 aylık bebeği olan annelerin anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi ve tutumları. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 19(3):542-50.
- Tetik Metin, H. (2023). *Anne otelinde kalan bebeğini emzirememiş annelere video ve emzirme simülasyonu destekli verilen eğitim etkinliğinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023.
- UNICEF (2009). Baby-friendly hospital initiative: Revised, updated and expanded for integrated care. World Health Organization and UNICEF, 2009. Available from http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241594967_eng.pdf
- Üst, ZD., & Pasinlioğlu, T. (2015). Primipar ve multipar gebelerde doğum ve postpartum döneme ilişkin endişelerin belirlenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(3):306-317.
- Wallenborn, JT., Lu, J., Perera, RA., Wheeler, DC., & Masho, SW. (2018). The impact of the professional qualifications of the prenatal care provider on breastfeeding duration. *Breastfeeding Medicine*, 13(2): 106-111.
- WHO (2015). "WHO Safe Child birth Checklist implementation guide: improving the quality of facility-based delivery for mother and newborns." 2015. (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2024). Erişim adresi: <http://www.who.int/iris/handle/10665/199177>.
- Yanikkerem, E., Ay, S., & Göker, A. Primipar ve multipar gebelerin emzirme tutumu ve yaşadıkları endişeler. *Van Tıp Dergisi*, 21(1): 6-16.
- Yenal, K., Aluş Tokat, M., Durgun Ozan, Y., Çeçe, Ö., & Bakılan Abalı, F. (2013). Annelerin emzirme özyeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD)*, 10(2): 14-19.